

Chrostowski, Tadeusz

Problemy rolnictwa w Towarzystwie Naukowym Płockim

Notatki Płockie 21/3-86, 34-36

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

- Janina Kozak z Miszewa gm. Bodzanów udekorowana Srebrnym Krzyżem Zasługi,
- Stanisława Portalska z Białej Starej, Teresa Kacprzak z Małej Wsi, Jadwiga Zarzycka z Proboszczewic — nagrodzone odznaką Zasłużonego dla Województwa Warszawskiego.

Obok odznaczeń państwowych, rolnikom działaczkom społecznym i politycznym — matkom wielodzietnym, przyznawany jest przez Centralny Związek Kółek Rolniczych i Redakcję „Gospodyni” medal szczególnego rodzaju — „Order Serca Matkom Wsi”. Otrzymało go w naszym województwie 8 seniorek.

Nad właściwą realizacją wszystkich zadań, jakie stawia się przed kobietami — członkiniami Kół Gospodyń Wiejskich czuwa w wojewódz-

twie plockim Wydział Kół Gospodyń Wiejskich przy Wojewódzkim Związku Kółek Rolniczych. Wydział ten opracowuje i wprowadza wiele poczyniń, zmierzających przede wszystkim do rozszerzania oraz intensyfikacji produkcji rolnej, właściwego kształtowania postaw polityczno-społecznych kobiet wiejskich, uaktywniania ich wszechstronnej działalności w środowisku a także sprawuje pieczę nad konsekwentnym wprowadzaniem zamierzeń w życie.

Wszelka działalność i przeobrażenia zachodzące na wsi, będące udziałem członkiń Kół Gospodyń Wiejskich zdążają do tego, aby uwzględniając postęp wyprodukować jak najwięcej, jak najwyższej jakości produktów rolnych, niezbędnych dla dalszego dynamicznego rozwoju kraju.

TADEUSZ CHROSTOWSKI

Problemy rolnictwa w Towarzystwie Naukowym Plockim

Najstarsze obecnie w kraju Towarzystwo Naukowe Plockie koncentruje swoje zainteresowanie od lat na problemach Płocka i Mazowsza Płockiego, zbierając materiały prowadząc badania naukowe z dziedziny historii, zagadnień społecznych, kultury, oświaty, sztuki i innych.

Tegoroczne ogólnopolskie uroczystości dożynkowe, jako symbol osiągnięć naszego rolnictwa, są właściwym momentem do zastanowienia się nad wkładem naszego Towarzystwa w tę dziedzinę, którą Cicero w „De officiis” tak pięknie wysławiał, twierdząc że:

„Omnium rerum, ex quibus aliquid acquiritur, nihil est agricultura molius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil homino libero dignius”, co w tłumaczeniu oznacza:

„Ale ze wszystkich zarobków, żaden nie jest lepszy, żaden pożyteczniejszy, żaden przyjemniejszy, żaden wolnemu człowiekowi przystojniejszy, jak rolnictwo...”.

(Pismo filozoficzne Marka Tulliusza Cyncerona. Część II ... O powinnościach, przełożył E. Rykaczewski, Poznań 1879 s. 278)

Okres powstawania TNP w Królestwie Kongresowym charakteryzował się wynikłym ze zniszczeń zacołaniem naszego rolnictwa, nasileniem się wyzysku klasy chłopskiej, wprowadzaniem obok istniejącej pańszczyzny nowych ciężarów przymusowego najmu do ziemi folwarczej oraz zakusami na ich wolność osobistą. Te prądy

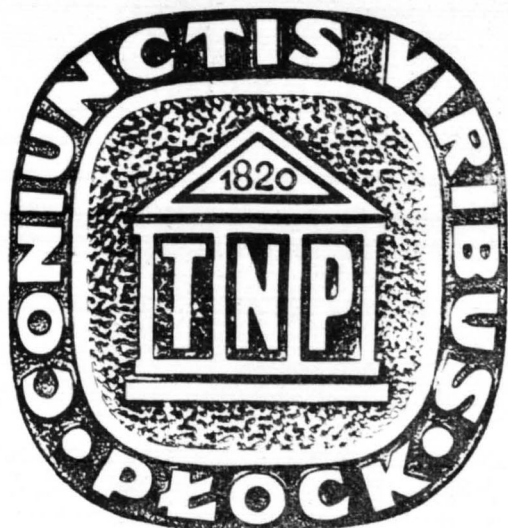
społeczne musiały się też odbić w programie działalności Towarzystwa.

W „prospekcie działań” Towarzystwa Plockiego już w 1821 r. uwzględniono sprawy gospodarstwa wiejskiego obejmujące „dochodzenie potrzebnych wiadomości w widoku ekonomicznym albo rolniczym pod względem uprawy roli, zarządu lasami, opisanu wód i rzek przerzynających tę część ziemi naszej, opisanie różnych zakładów i narzędzi gospodarskich” czy „utrzymywanie bydła, trzody, drobiu, pszczoł i innych domowych zwierząt”.

W krótkim początkowym okresie działalności Towarzystwa ten ambitny program był tylko częściowo realizowany przez prowadzony „spis statystyczny województwa” oraz referowanie na posiedzeniach problemów rolnictwa na tle zagadnień gospodarczych. Taką prelekcją m. in. było przedstawienie pracy asesora nadleśnego Jana Bromirskiego „O produkcji i przemysle województwa plockiego”.

Brak w środowisku plockim wyspecjalizowanej kadry naukowej nie sprzyjał rozwinięciu w Towarzystwie prac o tematyce przyrodniczej tak, jak to miało miejsce w sąsiednim Warszawskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk, gdzie nauki rolnicze, a szczególnie weterynaryjne przechodziły wtedy dynamiczny rozkwit.

Po wznowieniu działalności od 1907 r. wobec Rolniczego zainteresowanie TN rolnictwem jest

Medal pamiątkowy Towarzystwa Naukowego Płockiego, wybity w Mennicy Państwowej z okazji 150-lecia założenia, według projektu Stanisława Makulińskiego

tylko fragmentaryczne podyktowanie innymi względami. Postawienie sobie za zadanie zbadania sprawności ekonomicznej gospodarstw chłopskich i folwarków miało za cel rozeznanie sprawy do przeciwdziałania wykupywaniu gospodarstw przez Niemców. Opracowanie przez Towarzystwo Naukowe działu statystycznego na powiatowych wystawach rolniczych w Płocku, Lipnie i Ciechanowie było wprowadzeniem do „Atlasu Statystycznego Królestwa Polskiego”, obrazującego w części rolniczej m. in. stosunki wsi, płace służby folwarcznej czy serwituty wiejskie.

W okresie międzywojennym wygłaszano w TN odczyty z dziedziny rolnictwa. Towarzystwo też zorganizowało w Płocku w r. 1929 Okręgową Wystawę Regionalną, na której ten dział był szeroko reprezentowany. Plansze, tablice zawierały bogaty materiał statystyczny z powiatu gostynińskiego, płockiego, płońskiego, rypińskiego i sierpeckiego o użytkowaniu ziemi, o zbiorach, hodowli zwierząt, parcelacji, zadłużeniach wsi, obciążeniach podatkowych i in.

Sz szczególnie piękną kartę działalności dla płockiej wsi zawdzięczamy naszemu członkowi honorowemu Marcinowi Kacprzakowi, który w licznych publikacjach przedstawił bogaty dorobek badawczy, dotyczący zdrowotności mieszkańców wsi, warunków życia, higieny, urządzeń domowych oraz inspirował innych do późniejszych tego typu badań już po ostatniej wojnie.

Okres powojenny przy wyspecjalizowanym pionie organizacji rolniczych, a zwłaszcza SITR

przy NOT, mógł dla Towarzystwa Naukowego Płockiego z racji jego powagi przeznaczyć rolę integrującą wspólne kierunki. W tym celu zorganizowano sesje, sympozja i konferencje, posiedzenia naukowe czy odczyty z dyskusją dla wymiany poglądów. Propagowano zagadnienia rolnicze także przez „Notatki Płockie”.

M. inn. w grudniu 1960 r. Towarzystwo Naukowe Płockie wespół z Prezydium Warszawskiej Wojewódzkiej Rady Narodowej zorganizowało sesję naukową poświęconą perspektywom rozwoju rolnictwa w rejonie płockim. Referaty wygłosili: prof. dr Franciszek Dziedzic-dyrektor Instytutu Ekonomiki Rolnictwa oraz prof. dr Dyzma Gałaj i Franciszek Dorobek — sekretarz generalny Towarzystwa Naukowego Płockiego.

Z okazji sesji Biblioteka im. Zielińskich, TNP zorganizowała wystawę książek o rolnictwie płockim znajdujących się w zbiorach TNP.

Nie sposób w tak krótkim artykule omówić, a nawet choćby wymienić efekty działalności TNP. Z wielu artykułów oraz odczytów wymienię tematykę problemów rozwoju gospodarczego (Józef Pińkowski), zmian w ekonomice rolnictwa na tle procesu industrializacji (Dyzma Gałaj, Tadeusz Hunek, Irena Nowakowa), produkcji sadowniczej (Szczepan Pieniążek), ochrony środowiska przyrodniczego przed skażeniem przemysłowym (Jan Siuta, Henryk Zimny, Julian Jakubiec) zagadnień wychowawczych w środowisku wiejskim (Włodzimierz Winclawski) i w innych.

Płock. Fragment Starego Miasta widziany z Wieży Zegarowej Zamku Książąt Mazowieckich. Po lewej stronie na dole zabytkowy budynek Towarzystwa Naukowego Płockiego pochodzący z XV wieku.

Należy też wspomnieć o współpracy TNP z Instytutem Rozwoju Wsi i Rolnictwa oraz o organizowaniu lub współudziale Towarzystwa w sesjach naukowych i konferencjach jak sesja Komitetu Badań Rejonów Uprzemysławianych PAN (1970) czy (1975) na temat „czynnika ludzkiego” w tym regionie.

Biblioteka TNP posiada duży zbiór woluminów kilkunastu dziedzin rolnictwa, także encyklopedie i czasopisma.

O klimacie zainteresowań rolnictwem może świadczyć fakt, że na 485 członków TNP jest 13 o zawodach związanych z rolnictwem, a 53 z wykształceniem biologicznym i przyrodniczym.

BIBLIOGRAFIA

1. Waldemar Rolbiecki — Towarzystwo Naukowe Płockie przy Szkole Wojewódzkiej Płockiej (1820-1820). Zakład im. Ossolińskich, wyd. PAN 1969.
2. Zdzisław Kosiek — Nauki rolnicze w Warszawskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk. Zakł. im. Ossolińskich — PAN 1967 r.
3. Marcin Kacprzak — Wieś płocka — warunki bytowania 1937 r.
4. Praca zbiorowa — Wieś płocka — dzisiaj i przed 20 laty. PZWL — 1958 r.
5. Roczne Sprawozdania zarządu z działalności TNP oraz kwartalnik TNP „Notatki Płockie”.